

חוק העתיקות, תשל"ח-1978 *

פרק א': פרשנות

1. בחוק זה –

הגדרות

– "עתיקה" –

- (1) נכס, בין תלוש ובין מחובר, שנעשה בידי אדם לפני שנת 1700 לספירה הכללית, לרבות דבר שהוסף לו לאחר מכן והוא חלק בלתי נפרד ממנו;
 - (2) נכס, כאמור בפסקה (1), שנעשה בידי אדם החל בשנת 1700 לספירה הכללית, והוא בעל ערך היסטורי והשר הכריז שהוא עתיקה;
 - (3) שרידים זואולוגיים ובוטניים מלפני שנת 1300 לספירה הכללית;
- "אתר עתיקות" – שטח המכיל עתיקות, שהמנהל הכריז עליו לפי סעיף 28 (א);
- "מקרקעין" – לרבות כל חלק של ים, אגם או נהר או מים אחרים וקרקעיתם של אלה;
- "חפירה" – לרבות חיפוש עתיקות וחפירת נסיון;
- "אוסף" – מיצבר עתיקות, למעט עתיקות המוחזקות בידי סוחר עתיקות כמלאי מסחרי;
- "אספן" – מי שאוסף עתיקות שלא למסחר בהן;
- "מוזיאון" – כל תצוגה מתמדת של עתיקות הפתוחה לציבור וכל מוסד המשמר אוסף המצויגו לצורך מחקר, חינוך או עינוג;
- "האגף" – אגף העתיקות והמוזיאונים שבמשרד החינוך והתרבות;
- "המועצה" – המועצה לארכיאולוגיה;
- "המנהל" – מנהל האגף;
- "השר" – שר החינוך והתרבות.

פרק ב': בעלות המדינה בעתיקות

2. (א) עתיקה שנתגלתה או שנמצאה בישראל לאחר תחילתו של חוק זה, יהיו היא והשטח שבו נמצאה או נתגלתה והדרוש לשמירתה לפי הגבולות שיקבע המנהל, לנכס המדינה.
(ב) הטוען שעתיקה נתגלתה או נמצאה לפני תחילתו של חוק זה, עליו הראיה.
3. המגלה או המוצא עתיקה שלא בחפירה על פי רשיון לפי חוק זה, יודיע על כך למנהל תוך 15 ימים מהיום שגילה או מצא את העתיקה.
4. המנהל רשאי לדרוש בכתב מאת מחזיק עתיקה כאמור בסעיף 2 (א) שימסור לו את העתיקה, ורשאי הוא לתת פרס למוסר אם ראה שהנסיבות מצדיקות זאת.
5. המנהל רשאי לדרוש בכתב מכל מחזיק עתיקה שיתבנה לו לשם בדיקה או לכל צורך אחר לתקופה שלא תעלה על 90 ימים.

בעלות המדינה בעתיקות

הודעה על גילוי עתיקה

דרישת מסירה

דרישת השאלה

* נתקבל בכנסת ביום כ"ג בשבט תשל"ח (31 בינואר 1978); הצעת החוק ודברי הסבר פורסמו בח"ת 1250, תשל"ו, עמ' 314.

6. (א) עשה אדם עבודות במקרקעין, בין שלו ובין של זולתו, וגילה בהם עתיקה, יודיע על כך למנהל כאמור בסעיף 3 ויפסיק את העבודות עד תום 15 ימים מיום מסירת ההודעה, וזולת אם קיבל תוך זמן זה רשות מאת המנהל להמשיך בעבודה.

הפסקת עבודה
לאחר גילוי
עתיקה

(ב) תוך 15 ימים מיום מסירת ההודעה כאמור רשאי המנהל להודיע בכתב לבעל הקרקע ולמחזיק בה על התנאים להמשך העבודה או להורות על הפסקתה לחלוטין.

7. (א) מי שנפגע מהודעת המנהל לפי סעיף 6 (ב) זכאי לפיצויים בעד הנזק שנגרם לו.
(ב) דרישה לפיצויים תוגש למנהל בדרך ובמועד שנקבעו בתקנות.
(ג) לא נתקבלה דרישת הנפגע, כולה או מקצתה, יכריע בדבר בית המשפט.

פיצויים

8. המנהל רשאי לוותר בכתב על בעלות המדינה בעתיקה, ומשעשה כן – תחול העתיקה להיות נכס המדינה.

ויתור על
זכויות המדינה

פרק ג': חפירות

9. (א) לא יחפור אדם במקרקעין לגילוי עתיקות, ולא יחפש עתיקות בכל דרך אחרת, לרבות השימוש במכשיר לגילוי מתכות, ולא ילקט עתיקות, אלא אם קיבל רשיון לכך מאת המנהל (להלן – רשיון חפירה) ובהתאם לתנאי הרשיון.

רשיון חפירה

(ב) כבואו להכריע בבקשה לרשיון חפירה ייוועץ המנהל במועצה ריתן את דעתו, בראש שיקוליו, ליכולת המדעית והכספית של המבקש.

(ג) ברשיון חפירה יוגדר השטח שבו מותר לחפור.

(ד) אין במתן רשיון חפירה בלבד כדי להעניק לבעליו זכות כניסה למקרקעין שכרשות הזולת.

10. (א) לא ייכנס אדם למקרקעין שניתן עליהם רשיון חפירה אלא אם הוא מחזיק בהם או שהורשה לכך מטעם המחזיק, ובכפוף להסכמת בעל הרשיון.

זכות כניסה

(ב) בעת ביצוע החפירה לא יצלם אדם, זולת המנהל או מי שהמנהל הסמיך לכך, לא יצייר, לא ירשום ולא יעתיק בצורה אחרת את החפירה או את העתיקות שנתגלו בה, אלא ברשות בעל הרשיון.

11. (א) בעל רשיון חפירה ינקוט הן בזמן ביצוע החפירה והן לאחר מכן, עד תום התקופה שתותנה ברשיון, בכל האמצעים הדרושים –

אמצעי בטיחות

(1) להבטיח את שלום העובדים והמבקרים במקום החפירה ואת גידור המקום;

(2) לשמור על מקום החפירה ועל העתיקות שנתגלו בה ולהבטיח את שימורם;

(3) למנוע כל נזק או מטרד לנכסים הסמוכים.

(ב) לא מילא בעל הרשיון אחרי הוראות סעיף קטן (א), רשאי המנהל, בלי לפגוע כאמור בסעיף 13, ולאחר שהתרה בכתב בבעל הרשיון, לנקוט במקומו באמצעים הדרושים ולגבות ממנו את הוצאות הביצוע.

12. (א) במועדים שקבע לכך המנהל, ולפחות אחת בשנה מיום התחלת החפירה, ימסור בעל רשיון החפירה למנהל בכתב –

פרטים ופרטומים
הנוגעים לחפירה

(1) דין וחשבון מפורט ככל האפשר על החפירה, לרבות תרשימים, תכניות ותצלומים של העבודות שנעשו;

(2) פרטים בדבר העתיקות שנתגלו בחפירה, לרבות תצלומים וציורים.

(ב) לבעל רשיון שמורה זכות יחודית לפרסום בדבר החפירות עשר שנים מסיום החפירה; פרסום אסור לפי סעיף קטן זה יהא עוולה לפי פקודת הנוזיקין [נוסח חדש] 1.
 (ג) תוך חמש שנים מיום סיום החפירה יוציא בעל הרשיון לאור פרסום מדעי מתאים בדבר החפירה, ממצאיה ותוצאותיה, וימסור שני עתקים ממנו למנהל; כן ימסור למנהל שני עתקים מכל פרסום אחר שיוציא לאור בדבר החפירה, ממצאיה ותוצאותיה.

ביטול רשיון
 חפירה ומגיעתו

13. הפר בעל רשיון חפירה הוראה מהוראות חוק זה או התקנות לפיו או תנאי מתנאי הרשיון, רשאי המנהל לבטל את הרשיון, להתלותו או להתנותו בקיום תנאים נוספים; ואם הפר הוראת סעיף 12 (ג) רשאי המנהל שלא לתת לו עוד רשיון חפירה עד שיקיים את ההוראה האמורה.

ויתור על פי
 הסכם

14. המנהל רשאי, לאחר התייעצות במועצה, לבוא לידי הסכם עם בעל רשיון חפירה בדבר ויתור על זכויות המדינה בעתיקות המתגלות בחפירה ובדבר חלוקת העתיקות בין המדינה ובין בעל הרשיון.

פרק ד': המסחר בעתיקות והוצאתן מישראל

15. לא יסחר אדם בעתיקות אלא אם יש בידו רשיון לכך מאת המנהל ולפי תנאי הרשיון שייקבעו בתקנות.

רשיון

16. (א) ברשיון למסחר בעתיקות יצויין מקום העסק; תקפו של הרשיון יהיה למקום זה בלבד ויוצג שם במקום בולט.
 (ב) לא יציג אדם רשיון שפקע תקפו.

מקום עיסוקו
 של סוחר

17. סוחר עתיקות ינהל רשימת מצאי בדרך שנקבעה בתקנות.

חובת רישום
 מצאי

18. (א) המנהל רשאי לבטל רשיון למסחר בעתיקות לצמיתות או להתלות. תקפו לתקופה שקבע, אם בעל הרשיון הורשע בעבירה לפי חוק זה או התקנות לפיו.
 (ב) סוחר שרשימו בוטל או הותלה יהא דינו כדין אספן.

ביטול רשיון

19. (א) המנהל רשאי להודיע בכתב לבעל עתיקה או למחזיק בה כי לעתיקה יש ערך לאומי.
 (ב) תוך שלושה חדשים מיום ההודעה לפי סעיף קטן (א) רשאי המנהל לדרוש כי העתיקה תימכר למדינה.

עתיקה בעלת
 ערך לאומי

(ג) (1) רצה אדם למכור עתיקה בעלת ערך לאומי או להעבירה בדרך אחרת, יודיע על כך מראש למנהל.

(2) תוך שלושה חדשים מיום קבלת ההודעה כאמור בפסקה (1) רשאי המנהל לדרוש כי העתיקה תימכר למדינה; לא דרש המנהל כאמור, רשאי בעל העתיקה למכור אותה או להעבירה בדרך אחרת לאחר שהוא או המחזיק בה מסר למנהל בכתב את שמו ומענו של הקונה או של הנעבר.

(ד) היתה העתיקה חלק בלתי נפרד ממערכת עתיקות, רשאי המנהל לדרוש כאמור בסעיפים קטנים (ב) ו-(ג) רק לגבי המערכת בשלמותה.

1 דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 10, עמ' 286.

(ה) לא הגיעו המנהל ובעל העתיקה או המחזיק בה לידי הסכם בדבר התמורה, יכריע בדבר בית המשפט.

20. סוחר עתיקות המציע למכירה חפץ כעתיקה, לא תישמע טענתו שלא ידע שהחפץ אינו עתיקה.

21. (א) לא ימכור אדם העתק של עתיקה או חיקוי שלה ולא יציגו למכירה בלא שסימן עליו, בדרך שנקבעה בתקנות, כי המוצג אינו עתיקה אמינה.

(ב) לא ימכור אדם עתיקה המורכבת מחלקים שונים של עתיקות שונות – עם השלמות או תוספות או בלעדיהן – בלא שסימן זאת בדרך שנקבעה בתקנות.

22. (א) לא יוציא אדם מישראל עתיקה בעלת ערך לאומי אלא באישור השר בכתב.

(ב) לא יוציא אדם מישראל כל עתיקה אחרת, אלא באישור המנהל בכתב.

פרק ה': אספני עתיקות

23. אספן ימסור למנהל, לפי דרישתו, פרטים, שייקבעו בתקנות בהתייעצות בוועדת החינוך והתרבות של הכנסת, בנוגע לעתיקות שבידו וירשה למנהל או למי שהוא הסמיך לכך בכתב לצלם את העתיקות ולעשות מהן תרשימים, יציקה, דפוס או העתקה אחרת.

24. (א) המנהל או מי שהוא הסמיך לכך רשאי להודיע בכתב לאספן, כי עתיקה שבידי האספן היא בעלת חשיבות מדעית מיוחדת (להלן – עתיקה מיוחדת).

(ב) המנהל או מי שהוא הסמיך לכך ינהל רישום של עתיקות מיוחדות ושל הפרטים, התצלומים והתרשימים שנתקבלו או נעשו לפי סעיף 23 והם יהיו פתוחים לעיון הציבור כפי שיקבע.

25. (א) רצה אספן למכור עתיקה מיוחדת או להעבירה בדרך אחרת, יודיע על כך מראש למנהל.

(ב) תוך 21 ימים מיום קבלת ההודעה רשאי המנהל לדרוש כי העתיקה תימכר למדינה; היתה העתיקה חלק בלתי נפרד ממערכת עתיקות, רשאי המנהל לדרוש כאמור רק לגבי המערכת בשלמותה.

(ג) לא הגיעו המנהל והאספן לידי הסכם בדבר התמורה, יכריע בדבר בית המשפט.

פרק ו': מוזיאונים

26. (א) רצה בעל מוזיאון או מנהלו למכור או להעביר בדרך אחרת עתיקה שבמוזיאון או באוספי המוזיאון, או לחסל אוסף מאוספי המוזיאון, יודיע על כך מראש למנהל.

(ב) תוך 21 ימים מיום קבלת ההודעה רשאי המנהל לדרוש כי העתיקה או האוסף יימכרו או יועברו למדינה, הכל לפי הענין.

(ג) לא הגיעו המנהל ובעל המוזיאון או מנהלו לידי הסכם בדבר התמורה שתשולם בעד העתיקה או האוסף, יכריע בדבר בית המשפט.

27. על בעל מוזיאון ומנהלו יחולו הוראות סעיף 23 לגבי העתיקות שבמוזיאון ובאוספיו.

הודעה למנהל

פרק ז': אתרי עתיקות

28. (א) המנהל רשאי להכריז כי מקום פלוני הוא אתר עתיקות; ההכרזה תפורסם ברשומות.

אתר עתיקות

(ב) הכריז המנהל כאמור, תירשם על כך הערה בפנקסי המקרקעין ותימסר הודעה על כך לבעל המקום ולמחזיק בו, אם זהותם או מענם ידועים, ולועדה המחוזית לתכנון ולבניה.

29. (א) באתר עתיקות לא יעשה אדם ולא ירשה לעשות אחד מאלה אלא באישור בכתב מאת המנהל ובהתאם לתנאיו:

איטור פעולות
באתר עתיקות

(1) בניה, סלילה, הקמת מיתקן, חציבה, כרייה, קידוח, הצפה במים, סיקול, חרישה, גטיעה או קבורה;

(2) הנחת עפר, דומן, פסולת או אשפה, לרבות הנחתם בנכס הגובל באתר;

(3) שינוי, תיקון או תוספת בעתיקה הנמצאת באתר;

(4) פירוק עתיקה או הסרת חלק ממנה או העתקתה ממקומה;

(5) כתיבה, חריתה או צביעה;

(6) הקמת בנינים או קירות בנכס הגובל באתר;

(7) כל פעולה אחרת שקבע המנהל לגבי אתר עתיקות פלוני.

(ב) הודעה בדבר קביעת פעולה לפי פסקה (7) לסעיף קטן (א) תפורסם ברשומות.

(ג) לענין אתר עתיקות המשמש לצורך דתי או מוקדש לתכלית דתית, לא יתן המנהל אישור לחפירה או לאחת הפעולות המנויות בסעיף קטן (א) אלא באישור ועדת שרים המורכבת מהשר כיושב-ראש, שר הדתות ושר המשפטים.

30. אין בהוראות חוק זה כדי לפגוע בצורך בהיתר כנדרש בחוק התכנון והבניה, תשכ"ה—1965.²

שמירת חוק

31. אדם שעשה ללא אישור או בניגוד לתנאיו פעולה מן הפעולות המפורטות בסעיף 29 חייב לנקוט פעולה לפי הוראות המנהל לשם החזרת אתר העתיקות או העתיקות הנמצאות בו למצבם הקודם; אולם רשאי המנהל, לאחר שנתן לאדם הודעה בכתב, לנקוט במקומו בכל האמצעים הדרושים כדי להחזיר את האתר או את העתיקות למצבם הקודם ולגבות ממנו את ההוצאות שהוציא לכך.

החזרה למצב
הקודם

פרק ח': הפקעות

32. (א) השר רשאי להפקיע —

הסמכה להפקיע

(1) אתר עתיקות שהפקעתו דרושה, לדעתו, לצרכי שימור או מחקר;

(2) כל קרקע שהפקעתה דרושה, לדעתו, כדי לאפשר בה חפירה.

(ב) סעיף קטן (א) לא יחול על אתר עתיקות המשמש לצורך דתי או מוקדש לתכלית דתית והוא קנינו של מוסד דתי; אולם רשאית ועדה שרים המורכבת מהשר, שר הדתות, שר המשפטים ושר החוץ, באישור ועדת החינוך והתרבות של הכנסת, להחילו בסייגים או ללא סייגים.

² ס"ח תשכ"ה, עמ' 307.

33. ההפקעה תהיה על פי פקודת הקרקעות (רכישה לצרכי ציבור), 1943³, ולענין זה יהיו לשר כל הסמכויות והתפקידים של הממשלה לפי הפקודה האמורה, בשינויים המחוייבים לפי הענין.

פרק ט': המועצה לארכיאולוגיה וועדת ערר

34. (א) השר ימנה מועצה לארכיאולוגיה ויקבע בתקנות את הרכבה, תקופת כהונתה וסדרי הדיון והעבודה שלה.
(ב) המועצה תיעץ לשר ולמנהל בעניני ארכיאולוגיה ועתיקות, שיובאו לפניה על ידיהם ותמלא את התפקידים המוטלים עליה לפי חוק זה.
(ג) המועצה רשאית לאצול מסמכויותיה לוועדות מבין חבריה.

35. ליד המועצה תוקם ועדת ערר של שלושה, מהם שניים שתמנה המועצה שלא מתוך חבריה ושופט, או מי שכשיר להיות שופט, שימנה שר המשפטים להיות יושב ראש הוועדה.

36. (א) הרואה עצמו נפגע מהחלטות המנהל המפורטות להלן, רשאי לערור עליהן לפני ועדת הערר, בלי שהגשת הערר תבטל את תקפה של החלטה; ואלה הן:

- (1) קביעת גבולות השטח כאמור בסעיף 2 (א);
- (2) דרישה חוזרת למסירת עתיקה לפי סעיף 5;
- (3) סירוב לתת רשיון חפירה, ביטולו, התלייתו או התנייתו;
- (4) סירוב לתת רשיון למסחר בעתיקות, ביטולו או התלייתו;
- (5) סירוב לתת היתר לפי סעיף 22 (ב);
- (6) הודעה שעתיקה פלונית היא בעלת ערך לאומי;
- (7) הודעה לאספן כי עתיקה שבידו היא עתיקה מיוחדת;
- (8) הודעה בדבר היותה או אי היותה של עתיקה חלק בלתי נפרד ממערכת עתיקות;
- (9) סירוב לתת אישור לפי סעיף 29.

(ב) בערר רשאית ועדת ערר להחליט כל החלטה שהמנהל מוסמך לה לפי חוק זה.

(ג) לוועדת ערר יהיו כל הסמכויות המוקנות לוועדת חקירה כמשמעותה בחוק ועדות חקירה, תשכ"ט—1968⁴.

פרק י': עבירות ועונשין

37. (א) הפוגע בזדון בעתיקה או באתר עתיקות, או משחית פניהם בזדון בכל צורה שהיא, או עובר על הוראה מהוראות סעיף 9 (א), דינו — מאסר שלוש שנים או קנס 150,000 לירות.

(ב) העובר על הוראה מהוראות סעיף 6, דינו — מאסר שנתיים או קנס 150,000 לירות.

(ג) העובר על הוראה מהוראות סעיפים 3, 15, 19 (ב), 21 או 29, דינו — מאסר שנתיים או קנס 100,000 לירות.

³ ע"ר 1943, תוס' 1, עמ' 32.

⁴ ס"ח תשכ"ט, עמ' 28.

(ד) העובר על הוראה מהוראות סעיף 11 (א), דינו – מאסר שנה או קנס 30,000 לירות.

(ה) העובר על כל הוראה אחרת מהוראות חוק זה או התקנות על פיו, דינו – מאסר ששה חדשים או קנס 30,000 לירות.

38. הנמצא באתר עתיקות כשברשותו של הנמצא או בסביבתו הקרובה מצויים כלי חפירה ויש להניח כי זה מקרוב נעשתה בהם עבודת חפירה באתר, או שברשותו או בסביבתו הקרובה מצוי מכשיר לגילוי מתכות, חזקה שהתכוון לגלות עתיקות, אם לא הוכיח שלא היתה לו כוונה כאמור. חזקה

פרק י"א : שונות

39. תעודת המנהל שמקרקעין פלונים מכילים עתיקות, או שנכס פלוני הוא עתיקה, תהיה ראייה לכאורה על כך. תעודת המנהל
ראייה לכאורה

40. המנהל או מי שהמנהל הסמיך לכך בכתב, רשאי להיכנס בכל עת סבירה לכל מקרקעין כדי לבדוק אם קויימו שם הוראות חוק זה או התקנות לפיו או תנאי כל תעודה שניתנה לפי חוק זה, או לבדוק כל עתיקה שנתגלתה או נמצאה בהם ולעשות ממנה רישום, תצלום, יציקה, דפוס או העתקה אחרת. סמכויות כניסה
ובדיקה

41. המנהל רשאי, בהודעה ברשומות, לאצול מסמכיותיו לפי חוק זה, למעט סמכיותיו כאמור בסעיפים 8, 13 ו-14 ובכפוף לכל תקנה לענין זה. אצילת סמכויות

42. (א) בסעיף זה, "מקום מוסדר" – מקומות מוסדרים

(1) מקרקעין שבהחזקת האגף;

(2) אתר עתיקות.

(ב) שוטר או מי שהמנהל הרשהו לכך בכתב רשאי להרחיק ממקום מוסדר כל אדם העובר שם על הוראות חוק זה או התקנות לפיו.

(ג) השר רשאי לקבוע בתקנות הוראות בדבר סדרי הביקור במקומות מוסדרים ההתנהגות המבקרים בהם, קביעת דמי כניסה אליהם, הגנתם והגנת העתיקות, האבזורים והרהיטים שבהם.

43. (א) בשטח צבאי יחולו הוראות אלה: תחולת החוק
בשטח צבאי

(1) לא ייכנס אליו אדם לצרכי חוק זה אלא באישור מראש של מי ששר הבטחון הסמיכו לכך;

(2) לא תיעשה בו פעולה מטעם המנהל אלא בהסכמת שר הבטחון;

(3) לא יטופל בעתיקה מטעם גוף צבאי אלא באישור המנהל.

(ב) "שטח צבאי", לענין סעיף זה – מקרקעין שבידי צבא-הגנה לישראל או בידו שלוחה אחרת של מערכת הבטחון, שאישר אותה שר הבטחון, לרבות שטח המשמש לאימונים צבאיים.

44. השר רשאי, בהתייעצות במועצה וכאישור ועדת החינוך והתרבות של הכנסת, לקבוע בצו כי הוראה מהוראות חוק זה או התקנות לפיו לא יחולו על עתיקות, מוזיאונים, חפירות ואתרי עתיקות המוגדרים בצו.

45. חוק זה בא להוסיף על חיובים שהוטלו וסמכויות שהוענקו בחיקוקים אחרים ולא לגרוע מהם.

46. (א) השר ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי להתקין תקנות בכל הנוגע לביצועו לרבות גביית אגרות בעד רשיונו הניתנים לפי חוק זה.

(ב) שר המשפטים רשאי להתקין סדרי דין להליכים לפי חוק זה בועדת הערר שהוקמה לפי סעיף 35.

47. (א) לענין חוק זה דין המדינה כדין כל אדם.

(ב) אין באמור בסעיף קטן (א) כדי לגרוע מן האמור בסעיף 8 לחוק הנזיקים האזרחיים (אחריות המדינה), תשי"ב-1952.⁵

48. בטלות — ביטול

(1) פקודת העתיקות⁶;

(2) פקודת העתיקות (חצרים), 1935.⁷

49. (א) רשיון שניתן לפי פקודת העתיקות ושהיה בתוקף ערב תחילתו של חוק זה, רואים אותו כאילו ניתן לפי חוק זה.

(ב) הרשימות של המצבות והאתרים ההיסטוריים שפורסמו לפי פקודת העתיקות ושהיו בתוקף ערב תחילתו של חוק זה, רואים אותן כאילו פורסמו לפי סעיף 28 לחוק זה.

50. חוק זה יפורסם ברשומות תוך חמישה עשר יום מיום קבלתו בכנסת. פרסום

זכרון המר
שר החינוך והתרבות

מנחם בגין
ראש הממשלה

אפרים קציר
נשיא המדינה

⁵ סי"ח תשי"ב, עמ' 339.

⁶ חוקי אי"י, כרך א', סרק ה', עמ' 24.

⁷ ע"ר 1935, תוס' 1, עמ' 144.